

2002/022

96

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE

Slovenian Forestry Institute
Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
tel: + 386 01 200 78 00 / fax: + 386 01 257 35 89

m=5600
ID=1024

Poročevalska, diagnostična in
prognostična služba za varstvo gozdov
Gozdarski inštitut Slovenije in Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, BF
Večna pot 2
1000 Ljubljana

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Uprava RS za varstvo rastlin in semenarstvo
Ga. Mojca Celar
Dunajska 58
1000 Ljubljana

Zadeva: Mnenje o nevarnosti, ki bi jo povzročilo podaljšanje skladiščenja okužene
kostanjevine pri tovarni Tanin Sevnica.

Z dopisom št. 327-01-33/2002-2 ste nas zaprosili za mnenje o možnosti podaljšanja 24 urnega
roka za skladiščenje oziroma predelavo kostanjevega lesa, ki ga tovarna Tanin Sevnica uvaža
iz Hrvaške in Bosne in Hercegovine.

Tovarna Tanin ima namreč težave pri izpolnjevanju pogoja št. 2 iz odločbe št. 327-01-
33/2002, ki pravi, da mora biti uvožen les predelan v 24 urah. Zato vas tovarna Tanin prosi za
podaljšanje tega roka.

V mnenju o nevarnostih pri uvozu kostanjevega lesa iz Hrvaške, ki smo ga napisali 12. 3.
2002 in ima naslov: »Ukrepi pri uvozu lesa pravega kostanja (*Castanea sativa* Mill.), ki
zmanjšujejo verjetnost vnosa kostanjevega raka (*Cryphonectria parasitica* (Murrill) Barr) v
Slovenijo.«, smo predlagali takojšnjo predelavo ali največ (oziroma) 24 ur, brez obrazložitve
smiselnosti tega ukrepa. Smisel izhaja iz osnovnih zakonitosti širjenja patogenih gliv, ki se
širijo s trosi. S takojšnjo predelavo okužene kostanjevine preprečimo sproščanje trosov in
širjenje glive v okolišnje gozdove. Vsako skladiščenje okuženega lesa in odlaganje predelave
omogoča glivi povzročiteljici kostanjevega raka, da ob ugodnih ekoloških razmerah (ustrezna
temperatura, vlaga), množično oblikuje in sprošča trose. Določitev roka predelave je bil
dejansko najpomembnejši ukrep v odločbi Uprave v funkciji neposrednega zatiranja
karantenske bolezni (drugi je uničenje ostankov kostanjevega lesa in lubja).

V našem mnenju z dne 12. 3. 2002 smo obširneje utemeljevali verjetnost, da vnos osebkov glive *C. parasitica* iz Hrvaške in Bosne potencialno ne pomeni velike nevarnost zaradi majhne geografske oddaljenosti teh območij in verjetnost, da gliva pri nas zaradi enotnega areala genetsko ni močno različna od sevov iz Hrvaške in Bosne. Ti dve domnevi sta lahko zanimiv raziskovalni problem, ne moreta pa služiti kot argument, na osnovi katerega bi lahko utemeljevali opustitev predpisanih zakonskih določil (ta pa so del mednarodnega strokovnega konsenza fitokarantenske službe – v okviru EPPO). Kot argument za neupoštevanje zakonskih določil ti domnevi v mnenju tudi nista bili uporabljeni ampak smo predlagali, da se vsaka pošiljka kostanjevega lesa obravnava kot okužena s karantensko boleznijo in se uniči s predelavo v tovarni Tanin Sevnica. V tovarni Tanin menijo, »da les, ki ga imamo na skladišču, ni popolnoma nič bolj zdrav kot ta, ki ga uvažamo.« in to naj bi bil poleg drugih razlogov tudi argument za podaljšanje roka, v katerem je potrebno okuženi les predelati. Argument strokovno ni pravilen: s karantenskimi ukrepi želimo preprečiti širjenje osebkov (sevov) glive *C. parasitica*, ki so nekompatibilni s tistimi, ki so že prisotni na določenem območju. Nekompatibilni sevi virulentne oblike glive ne morejo sprejeti virusa hipovirulence od že prisotnih hipovirulentnih sevov. Poleg tega je za kostanjev rak dokazano, da večja variabilnost populacije omogoča glivi uspešnejše spolno razmnoževanje (v Grčiji naj bi gliva zaradi majhne genetske različnosti vnesenih sevov sploh ne oblikovala peritecijev). Verjetnost, da je kostanjev les okužen s sevi, ki so nekompatibilni s tistimi v Sloveniji, se večja z razdaljo od tam, od koder je okuženi les pripeljan. Zato velja prepoved prevoza s kostanjevim rakom okuženega lesa. Genetsko različni sevi glive *C. parasitica* povzročajo enake simptome bolezni in izgled okužbe ali jakost okuženosti sta lahko tudi pri nekompatibilnih osebkih enaka.

V dopisu tovarne Tanin Upravi so navedene težave, ki onemogočajo izvedbo predelave uvožene kostanjevine najkasneje v 24 urah. Dejansko v odločbi 327-01-33/2002 ni nikakršne »rezervne« variante, ki bi omogočila strokovno ustrezno reakcijo tovarne, v kolikor le-ta zaradi različnih objektivnih vzrokov ne more izvesti predpisanega ukrepa uničenja (torej predelave) kostanjevine. Poleg objektivnih ovir pri izvajanju odločbe pa obstaja tudi interes tovarne Tanin, da bi predelovala le les, ki je dlje časa uskladiščen. Iz takega lesa namreč lahko pridobi bolj kakovosten ekstrakt.

V našem mnenju z dne 12. 3. 2002 smo predlagali »takojšnjo predelavo, ali največ (oziroma) 24 ur.«, pri čemer je jasno, da je trajanje 24 ur vzeto arbitrarno, torej bolj kot upoštevanje možnosti tovarne, da pretovori in prenese okuženo kostanjevino v proces predelave v nekem »razumno dolgem obdobju«, ne pa kot neko določeno obdobje, ki preprečuje glivi razširjanje v okolico. Z enako upravičenostjo bi predlagali 12 ali 48 urno obdobje, vendar vsako podaljševanje povečuje verjetnost razširjanja trosov. Jasno je, da se v ustreznih ekoloških razmerah za razvoj in sproščanje trosov gliva lahko razširi v okolico že ob prevozu do tovarne in pretovarjanju na skladišču tovarne.

Na osnovi vsega kar smo zapisali zgoraj menimo, da podaljševanje časa skladiščenja s kostanjevim rakom okuženega kostanjevega lesa pri tovarni Tanin ni ustrezno. Vendar je problem nujno potrebno ustrezno strokovno razrešiti zato, ker je objektivno velika verjetnost, da bo pogoj št. 2 iz odločbe št. 327-01-33/2002 prekršen.

Čas, ki smo ga namenili izdelavi tega mnenja pač ne dopušča poglobljenega predloga rešitve. Načelno lahko predlagamo več rešitev, ki jih lahko strnemo v predlog zahteve: **v kolikor uvoženi kostanjev les ni predelan v 24 urah, mora uvoznik zagotoviti uničenje glive *Cryphonectria parasitica* v okuženem materialu.** Izpolnjevanje te zahteve bi zahtevalo

finančna sredstva in tehnične rešitve, ki jih, brez poglobljenega študija, ne poznamo. Uničenje glive v skorji lahko dosežemo z visoko temperaturo, z odstranjevanjem okužene skorje ali z namakanjem v fungicidnih raztopinah. Naj omenimo, da smo pri nas že uporabljali nekatere tehnike zatiranja kostanjevega raka: na Primorskem so v 50. letih prejšnjega stoletja zgradili na vseh odkupnih mestih, kjer so odkupovali seme pravega kostanja, betonske bazene, kjer so razkuževali seme s formalinom, na železniških postajah so zgradili betonska korita, v katerih so razkuževali debla pravega kostanja pred prevozom z železnico, ves les v prometu je bil obeljen. Najbolje bi bilo okuženi material razkužiti že na meji. Morda pa bi bilo ustrezno, da prav ob primeru uvoza okužene kostanjevine iz Hrvaške in BiH fitosanitarna inšpekcija na uvoznih mestih (Dobova - železnica, Obrežje - cesta) skupaj s tovarno Tanin celostno razreši tehnične probleme pri razkuževanju uvoznih pošilk oziroma uničevanju škodljivih karantenskih organizmov (zaplinjanje, namakanje v ustreznih sterilizantih, »kiln drying«, ali kaj drugega).

Sestavil:

Mag. Dušan Jurc

Ljubljana, 22. 10. 2002

Direktor:

prof. dr. dr. h.c. Niko Torelli

